

برنامهٔ درسی و آموزش هنر در آموزش و پرورش

تأليف: دكتر مهرداد محمدی

دكتر مهرداد محمدی

تهران

۱۳۹۳

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

مرکز تحقیق و توسعهٔ علوم انسانی

سرشناسه: مهر محمدی، محمود، ۱۳۳۷ -
عنوان و نام پدیدآور: برنامه درسی و آموزش هنر در آموزش و پرورش / محمود مهر محمدی،
مرجان کیان.
مشخصات نشر: تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز
تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری: سیزده، ۳۸۶ ص.؛ مصور، جدول، نمودار.

فروست: «سمت»؛ ۱۷۹۴. علوم تربیتی: ۱۲۳.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۲۰۰۱۶-۹ ۱۱۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: پشت جلد به انگلیسی:
Mahmood Mehrmohammadi, Marjan Kian. Art
Curriculum and Teaching in Education.

یادداشت: ۳۸۳-۳۸۲ ص.
موضوع: هنر - ایران - راهنمای آموزشی
ع: هنر - ایران - برنامه های درسی
شماره: ۱۳۵۸ -
شناسه افزوده: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و
توسعه علوم انسانی
رده بندی کنگره: ۷۲۸ NX
رده بندی دیویی: ۷۱۱/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی: ۵۷۱۰۰۵

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی

برنامه درسی و آموزش هنر در آموزش و پرورش

دکتر محمود مهر محمدی و دکتر مرجان کیان

ویراستار: آریتا ارشادی یزدی

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۳

تعداد: ۵۰۰

حروفچینی و لیتوگرافی: «سمت»

چاپ: مهر (قم)، صحافی: زرین (قم)

قیمت: ۱۱۰۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشندگان را عوامل
توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.

نشانی ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)،
روبه روی پمپ گاز، کد پستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۰۲-۴۴۲۴۶۲۵۰.

www.samt.ac.ir

info@samt.ac.ir

هر شخص حقیقی یا حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر یا پخش یا عرضه یا
تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

سخن «سمت»

یکی از هدفهای مهم انقلاب فرهنگی، ایجاد دگرگونی اساسی در دروس علوم انسانی، دانشگاهها بوده است و این امر مستلزم بازنگری منابع درسی موجود و تدوین منابع مبنایی علمی معتبر و مستند با در نظر گرفتن دیدگاه اسلامی در مبنای و مسائل این علم است.

انقلاب فرهنگی در این زمینه گامهایی برداشته بود، اما اهمیت موضوع اقتضا می کرد که سازمانی مخصوص این کار تأسیس شود و شورای عالی انقلاب فرهنگی در تاریخ ۶/۱۲/۸۱ تأسیس «سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها» را، که به اختصار سمت نامیده می شود، تصویب کرد.

بنابراین، هدف سازمان این است که با استمداد از عنایت خداوند و همت و همکاری دانشمندان و استادان متعهد و دلسوز، مطالعات و تحقیقات لازم پردازد و در رشته های مختلف علوم انسانی به تدوین و ترمیم منابع درسی اصلی، فرعی و جنبی اقدام کند.

دشواری چنین کاری بر دانشمندان و صاحب نظران پوشیده نیست و به همین جهت مرحله کمال مطلوب آن باید به تدریج و پس از استفاده از بازخورهای پیاپی ارباب نظر به دست آید. انتظار دارد که این بزرگواران از این هیئتی راهنمایی دریغ نوزند و با پیشنهادهای اصلاحی خود، این سازمان را در اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران یاری دهند.

کتاب حاضر برای دانشجویان رشته علوم تربیتی در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد در درس آموزش هنر قابل استفاده است. امید است علاوه بر جامعه دانشگاهی سایر علاقه مندان نیز از آن بهره مند شوند.

فهرست مطالب

صفحه	توان
۱	سرآغاز
۶	ن گفتار
	بخش اول: مبانی تربیتی
۱۷	فصل اول: مبانی بازاندیشی مفهوم سواد
۱۷	مقدمه
۱۸	بازاندیشی مفهوم سواد
۲۳	تنوع و عمق بخشیدن به سواد: سواد انسان در سراسر زندگی
۲۴	پرورش قابلیت‌ها و استعداد‌های شناختی (ذهنی) دانش‌آموزان
۲۴	دستیابی به عدالت آموزشی: فرصت‌های آموزشی
۲۵	پرسش‌ها
۲۶	منابع
۲۷	فصل دوم: هنر و بازاندیشی عملکردهای شناختی آن
۲۷	مقدمه
۲۸	بدفهمی‌ها و مغالطه‌های مربوط به ماهیت هنر
۳۶	بازبینی آثار شناختی (معرفتی) تربیت هنری
۳۹	پرسش‌ها
۴۱	منابع
۴۱	فصل سوم: هنر و پرورش منش و عادات ممتاز فکری
۴۱	مقدمه
۴۲	تعاریف و مفروضات
۴۴	در باب ادراکات بصری

۴۵	اقسام هوش و هوشمندی
۴۷	هوش تجربی، هوش فکورانه و نسبت آنها با عادت‌ها و منش‌های تفکر
۵۱	نتیجه‌گیری
۵۲	پرسش‌ها
۵۲	منابع
۵۴	فصل چهارم: هنر و تربیت چندفرهنگی
۵۴	مقدمه
۵۵	ربط بین چارچوب و لوازم آن
۵۵	الف) چارچوب تربیت هنری چندفرهنگی
۵۶	ب) لوازم تربیت هنری و وابستگی آنها به فرهنگ‌ها و تمدن‌های مختلف
۵۷	لوازم و اصول
۵۷	معرفی برنامه‌ریزی و برآوردی هنر
۶۳	تجارب برخی کاررها و این زمینه: گزارشی از مطالعه مروری هنر در ...
۶۳	هدف
۶۵	مهم‌ترین یافته‌ها
۶۶	پرسش‌ها
۶۷	منابع
۶۸	فصل پنجم: پیامدهای تربیت هنری / منطق آموزش هنر
۶۸	مقدمه
۷۰	پیامدهای اساسی تربیت هنری
۷۵	صورت‌بندی دیگری از پیامدها
۷۷	هنر و پرورش فضایل و ارزش‌های اخلاقی / معنوی
۸۰	هنر و پرورش مهارت‌ها و قابلیت‌های تفکر در سطوح بالا (پیچیده)
۸۱	پیامدهای تربیت هنری از منظر مهارت‌های مورد نیاز زندگی و مشاغل در عصر حاضر
۸۴	هنر و پیامدهای روان‌شناختی و اجتماعی
۸۴	الف) یادگیری هنر و خودپنداره
۸۵	ب) یادگیری هنر و مهارت‌های اجتماعی

۸۶	هنر و کارکرد تغییر اجتماعی
۸۷	هنردرمانی و پیامدهای آن
۹۰	پرسش‌ها
۹۱	منابع
۹۲	فصل ششم: هنر و کارکردهای ابزاری / ثانوی
۹۲	مقدمه
۹۳	سطوح و لایه‌های پیامدهای تربیتی هنر
۹۵	نوع مطالعات انجام شده
۹۹	شان و نزول در چینی هنر
۱۰۳	پرسش‌ها
۱۰۳	منابع
	بخش دوم: روان‌شناختی
۱۰۷	فصل هفتم: هنر و هوش‌های چندگانه
۱۰۷	مقدمه
۱۰۹	پیشینه مقوله هوش
۱۱۰	نظریه هوش‌های چندگانه
۱۱۴	کاربرد نظریه هوش‌های چندگانه در حوزه‌های هنری و فرهنگی
۱۱۴	کاربرد نظریه هوش‌های چندگانه در قلمرو تعلیم و تربیت
۱۱۶	پرسش‌ها
۱۱۷	منابع
۱۱۸	فصل هشتم: مبانی روان‌شناختی آموزش هنر
۱۱۸	مقدمه
۱۱۹	مراحل تحول قابلیت‌های گرافیکی
۱۱۹	مرحله دست‌ورزی سنین کودکی اولیه (۲ تا ۵ سالگی)
۱۲۱	مرحله نمادسازی (۶ تا ۹ سالگی؛ پایه‌های اول تا چهارم ابتدایی)
۱۲۳	مرحله پیش از نوجوانی (۱۰ تا ۱۳ سالگی؛ پایه‌های پنجم تا هشتم)

۱۲۴	مراحل تحول قابلیت‌های زیباشناختی
۱۲۴	مرحله اول: خوشایندگرایی
۱۲۵	مرحله دوم: زیبایی و واقع گرایی
۱۲۶	مرحله سوم: درک و دریافت اندیشه/احساس
۱۲۶	مرحله چهارم: سبک و قالب
۱۲۷	مرحله پنجم: استقلال
۱۲۹	رشد و تحول قابلیت‌های زیباشناختی
۱۲۹	نتایج کلی مربوط به تحول در حوزه ادراک هنری
۱۳۰	نتایج کلی تحول در حوزه مفهوم‌پردازی (ارزشیابی تفسیر، فهم) هنری
۱۳۲	نتایج کلی تحول در حوزه تولید/خلق هنری
۱۳۴	پرسش‌ها
۱۳۵	منابع
۱۳۶	فصل نهم: مراحل تحول زیباشناختی در کودکان و نوجوانان ایرانی
۱۳۶	مقدمه
۱۳۷	آزمودنی‌ها و نحوه انتساب آن
۱۴۰	شیوه اجرا
۱۴۸	پرسش‌ها
۱۴۸	منابع
۱۵۱	بخش سوم: رویکردهای زیباشناختی
۱۵۱	فصل دهم: رویکردهای تربیت هنری
۱۵۲	مقدمه
۱۵۳	رویکرد سنتی
۱۶۱	رویکرد دیسپلین‌محور
۱۶۳	رویکرد تولیدمحور
۱۷۰	تلفیق کلیه اشکال در دسترس و آموخته‌شده دانش
۱۷۳	رویکرد دریافت احساس و معنا
	رویکرد پرورش منش‌های ممتاز فکری

۱۷۵	رویکرد معرفت زیباشناختی
۱۷۹	دیدگاه‌های تربیت هنری از نظر آیزنر
۱۸۶	پرسش‌ها
۱۸۶	منابع
۱۸۸	فصل نهم: هنر و ساختار تلفیقی و تفکیکی
۱۸۸	مقدمه
۱۹۰	مقیاس در شکل یک درس مستقل (تک درس)
۱۹۱	تلفیق در یک برنامه درس یا تلفیق در شکل متصل یا پیوسته
۱۹۲	هنر در متن برنامه‌های درسی دروس دیگر
۱۹۸	نتیجه‌گیری
۱۹۹	پرسش‌ها
۱۹۹	منابع
۲۰۱	فصل دوازدهم: هنر و برنامه درسی تلفیقی، بخشی دیگر
۲۰۱	مقدمه
۲۰۲	هنر، جامعه معاصر و برنامه درسی تلفیقی
۲۱۰	هنر، دانش‌آموزان و برنامه درسی تلفیقی
۲۱۹	مباحثی درباره ماهیت هنر
۲۲۶	نتیجه‌گیری
۲۲۷	پرسش‌ها
۲۲۸	منابع
	بخش چهارم: برنامه درسی، آموزش و ارزشیابی هنر
۲۳۱	فصل سیزدهم: برنامه درسی هنر و استانداردها در نگاه تطبیقی
۲۳۱	مقدمه
۲۳۲	۱. سازماندهی برنامه درسی هنر
۲۳۸	۲. اهداف برنامه درسی هنر
۲۴۱	الف) نتایج (اهداف) صرفاً هنری

۲۴۳	ب) نتایج (اهداف) شخصی
۲۴۴	پ) نتایج (اهداف) اجتماعی و فرهنگی
۲۴۶	۳. محتوای برنامه درسی هنر
۲۴۷	الف) محتوای هنر سازمان یافته به مثابه یک حوزه برنامه درسی
۲۴۹	ب) محتوای هنر سازمان یافته به عنوان موضوعات مجزا
۲۵۰	۴. ارزشیابی برنامه درسی هنر
۲۵۰	الف) قضاوت حرفه‌ای
۲۵۰	ب) ارزشیابی براساس استاندارد عمومی
۲۵۲	پ) سطوح پیشرفت تحصیلی مستقل از سن یا پایه تحصیلی
۲۵۳	آشنا با برخی استانداردهای آموزش / یادگیری هنر
۲۵۳	استانداردهای یادگیری برای هنرها
۲۵۶	۱. راهکارها، یادگیری دانش آموزان در حوزه هنرهای تجسمی و نمایشی در امریکا
۲۵۹	پیشینه
۲۵۹	منابع
۲۶۰	فصل چهاردهم: روش‌ها، آمیزش هنر
۲۶۰	مقدمه
۲۶۱	روش‌های آموزش هنر
۲۶۱	روش‌های سودمند آموزشی
۲۶۷	روش‌های نامناسب برای آموزش هنر
۲۶۸	آموزش هنر با استفاده از رویکرد مفهوم محور یا مسئله محور
۲۷۱	آنچه معلمان هنر برای تدریس خوب باید بدانند و انجام دهند
۲۷۴	مطالعاتی تحلیلی - مقایسه‌ای بین هنر، خلاقیت و تربیت هنری
۲۷۴	الف) معلمان هنر
۲۷۵	ب) نگاهی به تربیت معلم در حوزه هنر
۲۷۶	پ) پشتیبانی از معلمان هنر در نظام‌های آموزشی
۲۷۸	ت) مواد و منابع آموزشی
۲۷۹	ث) دسترسی به منابع فرهنگی
۲۸۰	پیشینه
۲۸۱	منابع

۲۸۲	فصل پانزدهم: ارزشیابی هنر
۲۸۲	مقدمه
۲۸۳	روش‌های ارزشیابی از آموخته‌ها و عملکرد دانش‌آموزان
۲۸۶	مروری بر ابزارها و روش‌های ارزشیابی در حوزه هنر
۲۹۰	سنجش و ارزشیابی هنر در سایر کشورها
۲۹۲	نظری بر چند پژوهش در زمینه روش‌های ارزشیابی درس هنر
۲۹۷	جمع‌بندی
۲۹۸	جمع‌بندی هدف‌های هنری و ارزشیابی
۳۰۳	پرسش‌ها
۳۰۴	منابع
	بخش پنجم: آموزش عمومی هنر، تجارب عملی و چشم‌اندازها
۳۰۷	فصل شانزدهم: برنامه درسی آموزش هنر در نگاه جهانی
۳۰۷	مقدمه
۳۰۷	تاریخچه آموزش هنر
۳۰۷	الف) نگاهی به گذشته: از ۷۴۹ تا ۱۹۵۰م.
۳۱۵	ب) تاریخ معاصر آموزش هنر: از ۱۹۵۰ تا ۲۰۰۰م.
۳۲۲	اجماع جهانی
۳۲۲	الف) اعلامیه جهانی یونسکو سال ۲۰۰۶
۳۲۵	ب) نقشه راه تربیت هنری - کنفرانس جهانی آموزش هنر
۳۳۳	معرفی مجامع تخصصی، سایت‌های اینترنتی و نشریات در حوزه آموزش هنر
۳۳۷	پرسش‌ها
۳۳۸	منابع
۳۳۹	فصل هفدهم: تجارب نوآورانه
۳۳۹	مقدمه
۳۳۹	پروژه تتاک
۳۴۰	الف) مفروضات تتاک درباره چگونگی آموزش هنر
۳۴۰	ب) اهداف اصلی تتاک

۳۴۲	ب) دستورالعمل‌های برنامه درسی تناک
۳۴۳	ت) پیامدهای پروژه تناک
۳۴۴	ث) نحوه ارزشیابی در پروژه تناک
۳۴۵	مروری بر پروژه رامبرانت
۳۴۶	۱. چرخه کاوش
۳۴۹	۲. مهارت‌های تفکر انتقادی
۳۵۲	۳. فعالیت‌های رامبرانت
۳۵۴	پرسش‌ها
۳۵۴	منابع
۳۵۵	فصل هفتم: طرح الگوی مطلوب برنامه درسی هنر برای دوره ابتدایی ایران
۳۵۵	مقدمه
۳۵۸	۱. اهداف کلی برنامه درسی هنر
۳۵۹	۲. رویکردهای برنامه درسی هنر
۳۶۰	۳. اهداف کلی برنامه درسی هنر
۳۶۱	۴. سطوح سه گانه تصمیم‌گیری در برنامه درسی هنر: کلان، میانی و خرد
۳۶۲	۵. ارکان سه گانه برنامه درسی هنر
۳۶۳	۶. سطح کلان برنامه درسی هنر
۳۶۴	۷. سطح میانی برنامه درسی هنر
۳۶۴	۱. مجموعه حوزه‌های یادگیری برنامه درسی هنر دوره ابتدایی
۳۶۷	۲. تعداد حوزه‌های تجویزی، نیمه تجویزی و غیر تجویزی در طول دوره تحصیلی ابتدایی
۳۶۸	۳. زمان (ساعت در هفته) اختصاص یافته به برنامه درسی هنر در دوره ابتدایی
۳۶۹	۴. وضعیت برنامه درسی هنر از منظر ابعاد سه گانه تجویزی، نیمه تجویزی و غیر تجویزی
۳۷۲	سطح خرد برنامه درسی هنر
۳۷۲	۱. مواد و منابع یادگیری
۳۷۵	۲. فرصت‌های یاددهی - یادگیری
۳۷۶	۳. روش‌های تدریس
۳۷۹	۴. ارزشیابی برنامه درسی هنر
۳۸۰	نتیجه‌گیری
۳۸۴	پرسش‌ها
۳۸۴	منابع